

Kuva: Teija Mäkinen

Tammen utaretulehdus

Utaretulehdus hevosella on esimerkiksi lehmään verrattuna melko harvinainen riesa, mutta tammalle erittäin kivulias ja vaatii aina hoitoa.

Riskitekijät

Tammen utareissa on kaksi puolisko, joissa molemmissa on kaksi erillistä lohkoa. Saman puolen kaksi lohkoa lypsävät molemmat samaan nisään, mutta molemmille on oma aukkonsa. Yleensä utaretulehdus iskee saman puolen lohkoihin, vain harvoin molemmat utareet tulehtuvat.

Utaretulehduksen saa usein alkuunsa haavasta tai ruhjeesta utareessa tai hyönteisten välityksellä niiden ruokaillessa nisällä. Bakteeri voi päästä utareeseen myös esimerkiksi karsinan kuivikkeista.

Suurin riski utaretulehdukselle on vieroituksen aikaan, jos tamman utareet pääsevät täyttymään liikaa imetysten välillä. Utare turpoaa ja pingottuu ja on herkkä tulehduksille. Samoin voi käydä myös heti varsomisen jälkeen, varsinkin,

jos tamman utare ja nisë ovat sen malliset, että varsan on vaikea saada nisästä otetta.

Tammen utareet voivat kuitenkin tulehtua missä vaiheessa imetystä tahansa, ja joskus jopa varsattomien tammojen utareet tulehtuvat.

Oireet

Tammen käyttäytymistä on hyvä tarkkailla oireiden varalta, jotta tulehdus havaitaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tamma voi olla vaisu ja syömätön ja häätää varsaa pois nisältä. Varsa voi myös vältellä tulehtuneen puoliskon imemistä, koska maito maistuu erilaiselta. Tulehtunut utare on turvonnut, kuumottava ja kosketusarka.

Tamma voi lepuuttaa tulehtuneen puolen takajalkaa tai seisoa takajalat harallaan helpottaakseen painetta utareessa. Utaretulehdus nostaa usein tammalle kuumeen. Kova kuume vie imettävän tamman yleiskunnon nopeasti alas ja muodostaa näin riskin sekä tamman että varsan terveydelle.

Lypettäessä tulehtuneen utareen maito voi olla normaalia maitoa paksumpaa tai vetisempää, tai sen seassa voi olla kokkareita tai verta. Utareeseen voi myös muodostua paiseita.

Ennaltaehkäisy

Tarkkaile aina, että tamma päästää varsan hyvin nisälle. Utareet voivat heti varsomisen jälkeen olla niin pingottuneet

ja arat, että tamma ei anna varsan imeä. Tarvittaessa utareita voi lypsää hieman tyhjemmiksi, jotta paine helpottaa. Terminaito kannattaa aina lypsää talteen, koska sen voi tarvittaessa juottaa var-salle tai pakastaa myöhempää käyttöä varten.

Kiinnitä huomiota myös siihen, että varsa alkaa imeä molemmista nisistä. Jos varsa ei jostain syystä syö kuin toiselta puolelta, toista utareta täytyy lypsää, kunnes varsa oppii syömään molemmista.

Tammen ja varsan käyttäytymistä ja vointia on seurattava koko imetyksen ajan. Seuraavan kerran tamman utareet vaativat erityistä valppautta vieroitusvaiheessa. Tamman väkirehun määrää kannattaa vähentää varsan vieroituksen ajaksi, ja vieroitus tehdä pikkuhiljaa totuttaen. Tammaa kannattaa pitää reilusti ulkona ja liikkeessä vieroituksen aikana. Näin maidontuotanto saadaan pikkuhiljaa vähene-mään, eivätkä utareet pääse täyttymään liikaa. Utareiden tyhjentämistä lypsämäl-lä kannattaa välttää, koska tämä vain kiihdyttää maidon-tuotantoa.

Hoito

Utaretulehdus vaatii lähes poikkeuksetta antibioottiloi-don. Myös tulehduskipulääke helpottaa tamman oloa. Kut-su aina eläinlääkäri paikalle mahdollisimman pian oirei-den alettua.

Tulehtunutta utareta täytyy tyhjentää lypsämäl-lä muutaman tunnin välein. Pingottunut utare tyhjenee helpommin, jos sitä hautoo ensin lämpi-mällä. Tämän voi tehdä esimerkiksi let-kuttamalla utareta matalalla paineella lämpimällä vedellä tai painamalla sitä lämpimään veteen kastetulla pyyhkeellä muutaman minuutin ajan. Huolehdi lyp-säessäsi, että utareen molemmat lohkot tyhjenevät. Tamma voi reagoida kipeän utareen käsittelyyn hyvin voimakkaasti, joten muista varovaisuus ja pyydä tar-peeksi avustajia pitelemään potilasta.

Jos tamma edelleen imettää, varsan imemistä täytyy valvoa. Kipeä utare voi saada tamman käyttäytymään arvaamattomasti myös varsaa kohtaan.

Koska tulehtunut utare voi olla todel-

la kipeä, on tamma usein haluton liikku-maan. Akuutin tulehduksen ensimmäis-ten päivien aikana tulehduskipulääke voi olla tarpeen, että tamma saadaan liikku-maan mahdollisimman paljon. Liikkumi-nen edistää tulehduksen paranemista.

Ajoissa havaittu ja hyvin hoidettu uta-retulehdus paranee yleensä muutamassa päivässä ja utareen toiminta palaa nor-maaliksi.

Jos tulehdus muodostaa paiseita, ne vaativat usein kirurgista hoitoa, eli ne täytyy puhkaista ja tyhjentää. Vakava tai pitkittynyt utaretulehdus voi vaurioittaa maitorauhaskudosta pysyvästi. Tällöin tulehtunut utare tai neljännes ei enää koskaan tuota maitoa.

Veera Nieminen

Kirjoittajan kommentti:

Tammen utareongelmissa kaksi neuvonantajaa on ylitse muiden: pätevä eläinlääkäri ja imettänyt nainen. Jos nämä kaksi ovat samassa ruumiissa, aina parempi.

Eläinlääkäri osaa tehdä diagnoosin ja määrätä oikeat lääkkeet. Imettänyt nainen tietää, miten maidon saa parhaiten herumaan pingottuneesta utareesta.

Imettänyt nainen myös tietää miten kipeä on kipeä utare, ja osaa suhtautua sympaattisesti tammaan, joka korvat luimussa ja takakaviot viuhuen taistelee lypsämistä vastaan. "Minä tiedän, Mamma, minä tiedän", hän sanoo, kun miesväki pyörittelee päätään ja ihmettelee, mikä normaalisti niin mukavaa tammaa oikein vaivaa. Sillähän on vaan tissi vä-hän kipeä!

Olethan muistanut maksaa jäsenmaksusi? Jäsenmaksu vuonna 2012 on vain 38 euroa!